

ANALYSIS DICTI DAVIDICI

Ps. 119, 105.

Lucerna pedi meo verbum tu-
um, & lumen semitæ meæ:

*In qua potissimum afferitur perspicuitas & effi-
cacia verbi divini in S. literis compre-
hensi,*

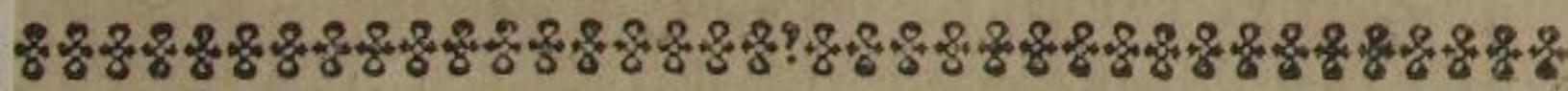
Instituta, & publicè ad disputandum
proposita.

CHRISTIANO Langen/ SS.
Theolog. D. Prof. publ. & ad D. Tho-
mæ Pastore,

RESPONDENTE

M. HIERONYMO KROMAYERO,
Citizensi Misnico, SS. Theol. Stud. & Alu-
mno Electorali.

d. 10. Julii, loco borisq; consuetis.

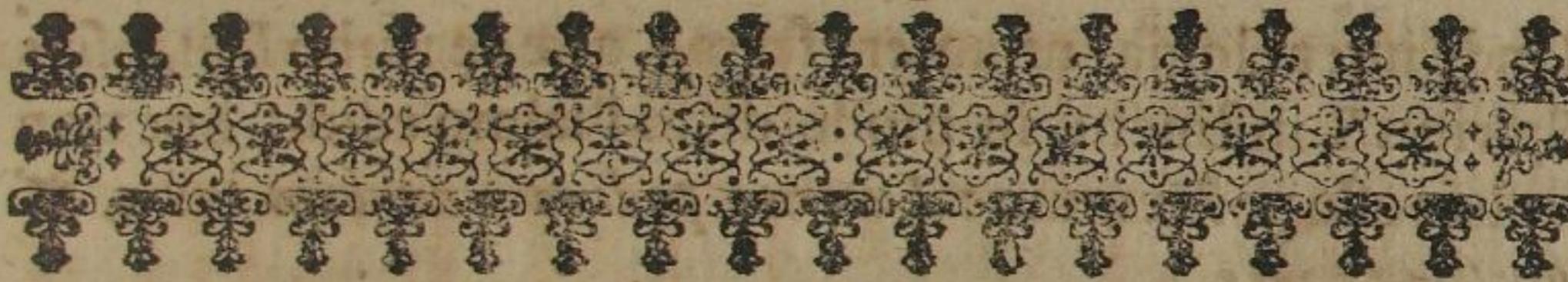
LIPSIAE,

Typis RITZSCHIANIS. Anno 1634. *

Coll. diss. A
190, 12

SLUB
Sächsische Landesbibliothek –
Staats- und Universitätsbibliothek Dresden

Sächs.
Landes-
Bibl.

IN NOMINE SS. TRINITATIS, Amen..

Ps. 119, 105.

Hebr.	Hieronymus,	Chaldaica Para-	LXXvirago.
נֶר־לְרָנֵלִי	Lucerna pedi	phrasis.	λύχνος τῆς πόσι
רַבְךָ וְאֶרְךָ לְנַרְוִתְהִי:	meo verbum tuum, & lux semitæ meæ.	Sicut lucerna il- lucens pedi meo verbum tuum, & lumen semitæ meæ.	μες ὁ νόμος σευ, καὶ Φῶς ταῖς τε μεσ. Lucerna pedibus meis Lex tua, & lumen semi- tis meis.

THEISIS PRIMA.

Divus Chrysostomus dixit: ὁ ἔξω τῶν γε φῶν ὁδέων, χειράζεται, qui viam suam secundum Scripturas Sacras non instituit, in extremis hæret fluctibus & periculis qualia scilicet ex tempestatibus hybernis in mari solent cooriri.

II. Ideoque, si nolumus de salute æternâ periclitari, nobis secundum S. Scripturam, ceu Cynosuram, vel, uti Chrysostomus hom. 13. super 2. Corinth. vocat, ἀπάντων αἱρεθεῖσυσθαι, καὶ γνώμονα, καὶ κανόνα, totius vitæ nostræ curriculum transigendum est, exemplo Regii Prophetæ Ps. 119. v. 105. qui verbum DEI in Scriptis Sacris extans unicè secutus est.

Unde inter elogia, innumera fermè, qvæ de verbo DEI, ipsius Spiritus S. instinctu, in modò dicto Psalmo edidit, hoc non voluit esse postremum: *Lucerna pedi meo verbum tuum, & lux semitæ meæ.*

III. Hoc insigne verbi divini elogium enucleandum nobis est. Idqve ut cum omnium nostrum emolumento conjunctum sit, ardentibus votis Numinis divini auxilium, cuius gloriae unicè velificari nobis mens est, imploratum volumus.

IV. Qvæ verò in hujus dicti divinissimi enucleatione spectanda erunt, ea partim *subjecti*, partim *prædicati* ejusdem consideratio nobis exhibebit.

I.

DE SUBJECTO.

V. Qvod *subjectum* attinet, illud est verbum DEI. Dicit enim ad DEUM: *Verbum tuum זְרוּם*? Ubi primò omnium distingendum inter *verbum divinum* & *humanum*. Solum enim *divinum verbum* est lucerna, & lumen illuminans infide per virtutem Spiritus Sancti, quam inseparabiliter fibi conjunctam habet, & deducens nos in vitam æternam.

VI. Unde *Evangelium* dicitur δυάμις τοῦ Θεοῦ, potentia DEI ad salutem omni credenti, Rom. 1, 16. ζῶν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, vivus Dei sermo, Hebr. 4, 12. 1. Pet. 1, 23. propter efficaciam nos vivificandi per illuminationem Spiritus S. ρήματα τῆς ζωῆς αἰώνις, verba vita æterna, Joh. 6, 68. Non *objectivè* tantum, qvia de vita æternâ nos erudiunt, sed etiam *effectivè*, qvia habent virtutem vivificandi, ut homo fidem & dona supernatura accipiat, qvibus idoneus redditur & instigatur ad præstandam etiam voluntati divinae debitam obedientiam.

VII, Ita

VII. Ita Auctor operis imperfecti in Matth. Hom. 46. explicat: *Omnia verba divina viva sunt, quoniam intus in sensibus suis positam habent veritatem, quasi sanguinem in uenis inclusum, & ideo vivificant audientem, sicut testatur Petrus ad Christum dicens: Quid ibimus? verba vita habes.*

VIII. Verbum hoc suum Deus immediate inspiravit Prophetis & Apostolis, eosque instinxit, ut id non tantum vivâ voce prædicarent, sed etiam literarum monumentis traderent, ita ut & sensum & verba originalis lingvæ, in qua scripserunt, & literas à Spiritu S. ex divinâ inspiratione promanasse rectè affirmemus.

IX. Immediatam hanc inspirationem probat hoc, quod Prophetis solenne est concionibus suis præmittere: *Sic dicit Dominus.* Et quod Christus dicit Luc. 10, 16. *Qui vos audit, me audit.* Matth. 10. *Non vos estis oī λαλοῦντες, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in uobis.* Item quando Petrus affirmat 2. ep. 1, v. 21. *non voluntate hominum allata esse olim prophetiam, sed Φεργμόντων τοῦ πνεύματος loquutos esse Sanctos Dei homines.* Et quando Paulus S. Scripturam vocat θεόπνευστον, 2. Tim. 3, 16.

X. Inde certum est, utrumque ex divinâ voluntate & instinctu immediato esse profectum, ut Prophetæ & Apostoli verbum Dei primùm vivâ voce prædicarent, deinde literarum monumentis traderent, quod Irenæus lib. 3. adversus Hæreses c. 1. pag. 169. ita confirmat: *Non per alios dispensationem salutis nostræ accepimus, quam per eos, per quos Evangelium peruenit ad nos, quod quidem tunc præconiaverunt, postea vero per Dei voluntatem in scripturis nobis tradiderunt, fundamentum & columnam fidei nostræ futuram.*

XI. Controversia hic nobis intercedit cum Schwenckfeldianis, Weigelianis, Anabaptistis, aliisque iis non dissimilibus, qui reale & esse entiale discrimen constituunt inter ver-

bum externum & internū, sicut patet ex libello Schyvenckfeldii de S. literis, pag. 27. &c.

XII. Nos quidem non negamus, unum idemque verbum DEI posse distingvi certo respectū in *externum* & *internum*, ita ut *externum* nominetur ratione externæ manifestationis, quatenus vel voce vivā, vel literis exprimitur, aut quatenus prædicatur, legitur & auditur: *Internum* vero ratione susceptionis & retentionis in corde Luc. 2, 51. Luc. 8, 15. Jac. 1, 21. vel significationis, quatenus externis symbolis, vocibus & literis internus sensus significatur & indigitatur. Sed quia Schyvenckfeldiani, ejusque asseclæ sub hac distinctione errori suo nefario pallium querunt, non nihil videtur habere periculi.

XIII. Illi enim per *verbum externum* & *internum* non, uti nos, unum & idem intelligunt verbum, diversis his tantum respectibus distinctum, sed duas diversas species verbi inde constituunt, & *externum* tantum dicunt signum esse illius interni, quod Deus inspiravit Prophetis & Apostolis: Sensum autem hujus vel intellectum non esse querendum in illo, utpote ab eo specie distinctum & separatum.

XIV. Qui error nobis, nisi extremè in verbum DEI velimus esse injurii, vehementer evitandus, & firmiter statuendum est, unum tantum esse verbum DEI, quoad essentiam, quod ab æterno fuit in DEO, & in tempore manifestatum.

XV. Πολυτρόπως quidem Deus est loquutus Patribus Hebr. 1, v. 1. & modus communicandi fuit diversus: sed ille non constituit diversas verbi species, sed sicut unus est Deus, & unus est Spiritus, ita unum est verbum DEI, sive illud vivā voce prædicetur, sive literarum monumentis tradatur. Unde Gregorius Scripturam Sacram Epistolam Omnipotentis ad

Creatu-

Creaturam suam nominat, in quâ verba DEI sonant, & cor
DEI discitur.

XVI. Ac prætereà sacræ literæ ad sensum divinum
se habent non, ut species opposita, uti volunt Schyvenck-
feldiani: sed ut signum ad signatum, ita, ut literæ ipsum sen-
sum significant. Atque hoc respectu D. Hieronymus scripsit
super i. cap. Epist. ad Gal. Ne putemus in verbis Scripturarum
esse Evangelium, sed in sensu, non in verborum foliis, sed in indice
rationis.

XVII. II. Inter nos & Pontificios disceptatur, de quo-
nam verbo sermo sit, scriptone, vel non scripto, vel utroque?
Certum est, Psalmum loqui de verbo scripto, quia ejus tempo-
re jam erant literis consignata, quæ tūm scitū ad salutem ne-
cessaria duxit Deus. Et si quid etiam à Prophetis porrò est
allatum, statim DEI voluntate, majoris certitudinis ergo, &
ad evitandas corruptelas, scripto fuit exarandum, & in arcam
föderis reponendum.

XIX. In Novo Testamento ab Apostolis primùm,
vivâ voce proponebatur Evangelium, sed anteqvam emi-
grarunt, aliqui etiam literarum monumentis, & quidem di-
vino instinctu, 2. Tim. 3, 16. tradiderunt, quæ anteà vivâ vo-
ce proposuerant, & quidem διὰ τὸ ἀσφαλὲς, Phil. 3, 1.

XIX. Bellarminus quidem verbum scriptum intelli-
git, sed simul etiam includit traditiones, quas dicit Apostoli-
cas, easque in æqvali pretio cum S. Scripturâ haberri vult, pro
qvibus etiam integrum librum scripsit, qui est quartus de
verbo DEI. Et quæ omnium Pontificiorum mensit de Sa-
crâ Scripturâ, explicarunt eorum Theologi in Colloqio
Ratisbonensi his verbis: *Sacra Scriptura non est judex omnium
controversiarum fidei & religionis Christianæ. Est quidem norma
infallibilis, verum non sola, nec unica.*

XX. No-

XX. Nostrum igitur est hic, primò omnium confitmare exclusivam sententiam, qvòd solum verbum scriptum sit lucerna nostra, regula ac norma fidei. Idqve demonstramus ante omnia ex 2. Pet. 1, 18. qvando Apostolus, ad hoc dictum alludens, dicit: *Habemus Βεβαιότερον, firmiorem sermonem propheticum, cui dum attenditis, ceu lucerne apparenti in obscuro loco, recte facitis, donec dies illucescat, & lucifer oriatur in cordibus vestris.*

XXI. Verbum D E I vocat Petrus *propheticum sermonem*, non qvi traditur jam vivâ voce, sed qvi monumentis literarum erat exaratus, qvo respectu etiam sine dubio *Βεβαιότερο* dicitur. Eodem modo etiam intelligendum est illud: *Audiant Mosen & Prophetas*, Luc. 16, 29. Audiendi enim sunt in scriptis eorum. Unde Christus dicit Joh. 5, 39. *Scrutamini Scripturas.*

XXII. Ipse Petrus adhuc dilucidiùs se explicat vers. seq. qvid per sermonem propheticum intellectum velit, qvando illum dicit *περὶ Οὐρανίων γεγραφῆς*, *Scripturam prophetam*. Adstipulatur etiam nobis ipse Augustinus de Tempore serm. 237. *Ad lucernam Scriptura ambulamus*, sicut dicit *Apostolus Petrus*: *Habemus certiorem sermonem Propheticum.*

XXIII. Et qvidem ad solam lucernam verbi divini nobis jam ambulandum, neqve qvicqvam, ut dogma divinum, amplectendum esse, qvod non vel expressâ literâ, vel per bonam consequentiam, ex S. Scripturis confirmatur, ipsius Pauli verbis & exemplo constat, Act. 26, 22. ubi testatur, *se nihil aliud dicere, quam Prophetæ*, (in suis scil. scriptis) *predixerant futura esse, & Moses.*

XXIV. De qvo Pauli exemplo tenendum est, qvod Origenes scribit in epist. ad Rom. 3. *Paulus vero, ut ei moris est, de Scripturis Sanctis, vult affirmare, qvod dixerat, simul & doctoribus Ecclesie præbens exemplum, ut ea, quæ loquuntur ad*

popu-

populum, non propriis presumt a sententiis, sed divinis munita testimonii proferant. Si enim ipse tantus ac talis Apostolus autoritatem dictorum suorum sufficere posse non credidit, nisi doceat in lege & Prophetis scripta esse, quæ disicit; quanto magis nos minimi, hoc observare debemus, ut non nostras, cum docemus, sed Spiritus S. sententias proferamus. Et iterum in Matth. tract. 25. Debemus ergo ad testimonium verborum, quæ proferimus in doctrina, proferre sensum Scripturæ, quasi confirmantem, quem exponimus sensum.

X X V. Benè advertendum est, quod Paulus dicit: ἔδει τὸς λέγων, ὅντε οἱ ἀρχότας ἐλάλησαν, nihil locutus sum extra ea, quod magis est, quam contra ea, ita ut non sufficiat, quod Bellarminus dicit: Licere nova dogmata & præcepta afferre, modo non sint aliena & contraria Scripturis, libr. 4. de verbo DEI c. 10. Nam non tantum directè contraria scripturis, sed ne diversa quidem ab iis, & quæ non manifestum testimonium ibi habent, amplectenda sunt.

X X VI. Atque ita laterem etiam lavat Jesuita, quando in jam dicto loco particulam, τοῦ (quam habet Apostolus Gal. I, 8. Si nos aut Angelus de cælo evangelizet vobis, ταῦτα εὐαγγελισμένα ὑμῖν, præter id, quod evangelizavimus vobis, anathema sit) vult idem significare ac, contra: Latius enim patet illa particula, & non tantum ea, quæ contra, sed etiam ea, quæ præter S. Scripturam proponuntur, & vel non expressum in iis ac manifestum testimonium habent, vel per bonam consequentiam inde non deducuntur.

X X VII. Et posito hoc, τοῦ, idem esse, quod contra, nihil tamen obtinebit Jesuita, cum traditiones, quas nobis obtrudere volunt Pontificii eodem pietatis affectu cum S. literis complectendas, etiam contrariantur Scripturæ, vel in specie, vel in genere, quatenus impingunt in præceptum

B

illud

illud de non detrahendo vel addendo aliquid. Deut. 4. v. 2.
Apoc. 22, 18. 19.

XXVIII. *Bellarminus* quidem (ibid.) ad allegata dicta excipit: *In primo* non agi de verbo scripto, sed tradito vivâ voce. Deinde veram expositionem ejus loci esse, quod Deus velit integrè & perfectè servari mandata, ut ipse præcepit, & nullo modo ea depravari falsâ interpretatione. Itaque non velle eum dicere: non servabitis aliud, quam id, quod nunc præcipio, sed in hoc, quod præcipio, nihil mutabitis addendo, vel minuendo, sed integrè facietis, ut jubeo, & non aliter.

XXIX. *In secundo*: *Johannem ibi prohibere corruptiōnem libri illius, non autem, ne alii libri scribantur, aut alia dogmata tradantur, alias ipsum secum pugnasse, quia secundum Chemnit. scripsit Evangelium post Apocalypsin.*

XXX. R. quod ad primi dicti exceptionem attinet 1. falsum est, Mosen loqui de præceptis vivâ voce traditis. Nam circumstantiae id probant, jam exaratum fuisse volumen Mosis, quia non integro bimestri spatio ante ejus obitum hæc à Mose verba facta sunt. Idque ipsius Mosis in Deuteronomio verbis clarum est c. 28, 38. c. 29, 27.

XXXI. 2. Falsum etiam est, Mosen tantum prohibuisse aliquid addere in iis, quæ extabant, præceptis, sed non in genere corpori Biblico aliquid adjicere. Nam utrumque vult Moses, cum nihil esse addendum, tūm nihil esse detraherendum.

XXXII. Itaque sic arguo: Si neque de specialibus præceptis vel dictis Scripturæ, neque de toto corpore Biblico licet aliquid demere, sequitur etiam, non tantum specialibus præceptis, sed nec toti corpori Biblico aliquid addere, cuiquam hominum licere. Sed verum prius. Ergo & posterius.

XXXIII.

XXXIII. Exemplum, qvod adducit *Bellar.* Prophetarum & Apostolorum, qui tam multa addiderint ad libros Mosis, nihil habet momenti. Non enim additiones sunt appellandæ, quæ adjecerunt Prophætæ & Apostoli, quia nihil diversi & à S. S. immediatè non inspirati adjecerunt, ut in additionibus fieri solet, sed explicationes ampliores & dilucidiores eorum, quæ in ipso etiam Mose habentur. Sicut paulò autè ex Paulo audivimus, illum nihil extra Scripturas Prophetarum & Mosis afferre voluisse Act. 26, 22.

XXXIV. Qvod alterum dictum spectat, petit Jesuita τὸν ἀρχὴν, Johannem ibi non prohibuisse, ne alii libri scriberentur, aut alia dogmata traderentur. Hoc enim ipsi probandum erat. A nemine enim debent scribi libri, quibus nova & in sacris literis inaudita proponuntur, sicut & Johannes Apostolus nulla nova dogmata scripsit, sed quæ etiam in aliis Sacrae Scripturæ locis habentur, eisq; sunt homogenea, pariterq; θεόπνευστα, 2. Tim. 3, 36.

XXXV. Idque vult *Cyrillus Hierosolymitanus* illuminat. Catechesi 4. ubi ait: *Oportet ne minimum quidem aliquid tradere de sacris & divinis mysteriis absque divinis scripturis, aut moveri probabilibus sermonum compositionibus. Ac ne mibi quidem ipsi hæc dicenti fidem adhibeto, nisi accepta eorum, quæ propounderunt, demonstratione è sacris petita scripturis.* *Hæc enim ratio est conservanda fidei nostræ, non quæ dicitur ex ingenioso acumen, sed ex demonstratione divinarum scripturarum.*

XXXVI. Priori questioni succenturiatur statim etiam bæc altera: *Num de toto verbo scripto, quod in se se Legem & Evangelium continet, an de altero tantum capite, doctrinæ de Lege, scilicet, verbum hoc, de quo Psaltes loquitur, sit intelligendum?* *Bellarminus*, ut S. Scripturæ perspicuitatem (de qua infra in prædicati contemplatione nobis dicendum erit) neget, lib. 3. de verbo DEI cap. 2. ita excipit: *Non agi hoc loco de uni-*

versis scripturis, sed tantum de præceptis Dominicis, quæ dicuntur lucida, lucerna, & lux.

XXXVII. Sed audiat Augustinum Conc. 23. quid est hoc verbum, quod ita lumen dicitur, ut lucerna sit, nisi verbum intelligamus, quod factum est ad Prophetas, vel quod prædicatum est per Apostolos? Et paulò post: quod itaque hic ait, lucerna pedibus meis verbum tuum, verbum est, quod Scripturis Sacris omnibus continetur.

XXXIX. Et quicunque hunc Psalmum penitus inspiciunt, compendium universæ Theologiæ in eo comprehendunt, cum Hilario fatebuntur. Sicut & ipse Bellarminus in loco allegato, ipsa veritate convictus, concedit, his verbis: Dici potest, agi quidem de scripturis omnibus. Sed quæ nova querat effugia in oppugnanda S. Scripturæ perspicuitate, ea posteà videbimus.

II.

DE PRÆDICATO.

XXXIX. Contemplandum jam venit prædicatum, *Lucerna & lumen*. Inde adstruimus nos partim S. Scripturæ perspicuitatem contra Pontificiorum aliorumque blasphemiam, Scripturam in se obscurissimam esse asseverantium: partim efficacitatem, quam ad nostri illuminationem & conversionem confert, contra Schwenckfeldianorum fugillationes.

XL. Qvod i. attinet ipsam perspicuitatem, voce *lucerna & luminis* ita probatum imus: Nulla lucerna & nullum lumen est obscurum. At Scriptura S. est lucerna & lumen. Ergo S. Scriptura non est obscura. Major est manifesta: hæc enim est lucernæ natura & hic usus, ut luceat, tenebrasque dispellat, quod minimè præstare posset, si ipsa per se obscura esset.

esset. Minor est Davidis : *Lucerna pedi meo verbum tuum,
& lumen semitæ meæ.*

XLI. Hunc effectum vel usum lucernæ ita exponit idem ille Ps. 19, 9. *Præceptum Domini lucidum, vel repurgatum, illuminans oculos.* Uti & Petrus 2, epist. 1, v. 19. *Et habemus firmiorem sermonem Propheticum, cui dum attenditis, ceu lucerne apparenti in obscuro loco, rectè facitis, donec dies illucescat, & lucifer exoriatur in cordibus vestris.*

XLII. 1. *Obscurus ille locus est cor nostrum, tenebris ignorantiae & incredulitatis plenum,* Eph. 4, 18. 2. *Lucerna lucens intenebris est verbum DEI, quod nostram, dum attendimus ei, illuminat mentem & intellectum salvificâ DEI notitia & cognitione, per Spiritus S. virtutem & operationem, gratiosam.*

XLIII. Atque hæc cognitio per *diem & luciferum*, intelligenda est. *Quidam autem intuitivam DEI notitiam,* quam exspectamus in alterâ vitâ intellectum etiam volunt, quæ sententia nihil absurdum habet.

XLIV. Salvifica enim notitia est effectus proximus, & intuitiva, remotus: & hæc illam sequitur: Illa autem ex S. Scriptura ceu lucerna originem suam trahit, quæ virtute Spiritus S. illuminat nos ita, ut DEUM cognoscamus, sicut se patet fecit, & per fidem in Christum, (quæ est ex auditu verbi, sacris scil. literis comprehensi, Rom. 10. v. 17.) justitiam, & tandem salutem æternam, ubi DEUM videbimus à facie ad faciem, 1. Cor. 13, 12. conseqvamur.

XLV. Bellarm. lib. 3. de verbo DEI c. 2. *Scripturas, ait, dici lucidas, non quod facile intelligantur, sed quod intellectus cum fuerint, mentem illustrant.* Atque ita (non sine blasphemia) Jesuita S. Scripturam perspicuam esse dicit, non per se, sed per accidens & per aliud, scilicet per interpretationem Ecclesiæ, vel Pontificis Romani, & habere eam non propriam

& insitam sibi, sed alienam, & ab Ecclesia vel Pontifice communicatam lucem.

X L V I . Sed reclamat huic depravationi vox *lucerne*. Nam habet nomen à lucendo, ut pedibus nostris præbeat lucem, ne incertus sit ingressus. Deinde si lucernam velis interdùm fieri laternam: tamen vox luminis vel lucis, qvam addit Psaltes, aliud indigit. Lux enim & lumen non potest nisi lucere, atqve habet illam vim non alienam & communicatam, sed propriam ac sibi insitam, ita ut si nou per se luceret, lux vel lumen non esset.

X L V I I . Atqve ita etiam Scriptura, vel verbum DEI in scripturis comprehensum, dicitur *lux*, *vel lumen*, qvia p̄ se lucet, neqve mutuat suam lucem ab Ecclesia, vel Pontifice Romano, sed habet ipsa virtutem divinitùs sibi inditam lucendi, ita qvidem, ut inde oriatur dies, & illucescat lucifer, h. e. vera & salutifera notitia Christi, qvalis necesse est nobis in viâ, donec tandem conseqvatur notitia intuitiva, in cœlesti patriâ.

X L I X . Bellarminus aliud infert Psalmistam demonstrare voluisse, majorem esse cognitionem, qvæ habetur ex verbo DEI revelato, qvam ex creaturis, ac propterea comparasse verbum DEI lucernæ, qvæ ad noctis tenebras dissipandas multò nobis utilior est, qvam omnium stellarum.

X L I X . Ita etiam ad locum parallelum Ps. 19, 9. commentatur, Prophetam loquutum prius esse de cognitione Philosophorum, qvam asscuti fuerant ex creaturis, cùm ait: Cœli enarrant gloriam DEI, &c. postea, ut ostenderet, eos non pervenisse ad eam lucem, ad qvam perveniunt ii, qvos Deus erudire dignatur, & quibus Legem scriptam dedit, subjungere: Lex Domini immaculata convertens animas &c.

L. Qvod primam illationem attinet, R. Non tantum majorem esse cognitionem, qvæ est ex verbo DEI revelato, qvam

21

qvām qvæ ex creaturis, sed etiam talem, qvæ ad asseqven-
dam vitam æternam sufficit, 2. Tim. 3, 6. Actor. 20, 31. 1. Jo-
han. 1, 4.

L I. Per verbum revelatum tantum intelligendum
esse verbum scriptum, exclusis traditionibus, qvas nobis æ-
qvali pietatis affectū cum s. literis amplectendas Pontificii in
negotio salutis obtrudunt, uti suprà demonstravimus.

L II. Qvod alteram spectat, pertinentem ad dictum
parallelum Ps. 19, 9. R. 1. qvoad ipsum Psalmum: Sunt qui-
dam, qvi illum de *cognitione naturali* intelligunt, inter qvos
etiam est Ambrosius, qvi in Hom. super principium Proverb.
Salom. primum versum Psalmi hujus allegans ait: *Sapien-
tiam DEI quasi per prosopopœjam in rebus naturalibus loquentem
introduci*: Sed non pauca sunt, qvæ principium illud κτι τὸ
πντὸν, & de notitia naturali intelligendum esse dissident.
In primis autoritas Pauli, qvi Rom. 10, 18. manifestè pri-
mam Psalmi partem de ministerio prædicationis Evangelici-
cæ exposuit.

L III. 2. Non ad solam Legem spectant, qvæ in Psal-
mo sequuntur, sed etiam & in primis ad Evangelium, cuius
effecta potissimum sunt conversio animæ, lætificatio cordis,
illuminatio oculorum &c.

L IV. Legi enim soli non potest adscribi nostra *con-
versio*, qvippe cùm tantum operetur contritionem cordis.
Qvod verò fidem attinet, qvæ est altera & primaria conver-
sionis pars, & qvæ poenitentiam salutarem efficit, illa est ex
Evangelio, Gal. 3, 2.

L V. Ita & *lætificatio cordis*, qvæ ex fide promanat in
Christum, per quem habemus τὴν παρρησίαν καὶ τὴν περσαγω-
γὴν εὐπεποθῆσαι Διὰ τῆς πίστεως ἀντοῦ, Eph. 3, 12.

L VI. Pari modo illuminatio oculorum, qvæ est ipsa
salutaris cognitio DEI, est ex Evangelio, per quod aperiuntur
oculi

oculi hominum, & convertuntur à tenebris ad lucem, & de potestate Satanae ad D E U M, ut accipiant remissionem peccatorum, & fortem inter sanctos, qvi sanctificati sunt per fidem, Act. 26, 18.

L V I I . Cæterū, ut sententia nostra de perspicuitate S. Scripturæ melius percipiatur, rectè formandus est status controversiæ inter nos & Pontificios.

L V I I I . Nam i. non controvertitur inter nos & Pontificios: Num aliqua in sacris literis sint obscura, & intellectu difficultia? Hoc enim ultrò largimur ex 2. Pet. 3, 16.

L I X . Ubi tamen obscuritatis causa rejicienda est potius in aliud quipiam, quam in ipsam scripturam, scil. in vaticinia obscurius alicubi posita: vel in ipsam materiam non adeò ad salutem scitum necessariam, quam Deus ita voluit revelari, ut tamen multa maneant abscondita, qualis est de extremo judicio, ejusque circumstantiis, quam in allegato loco tractat Petrus, & de eâ haberi quædam in scriptis Paulinis δυσνόητα, intellectu difficultia, affirmat: vel in hominum inscitiam, ruditatem & malitiam, qui illa ipsa, quæ non satis aperte, sapientissimo Dei judicio, de prædictâ materiâ sunt revelata, σεβλοῦσι, h. e. violenter detorquent ad id, quod si bi præsumserunt stabiliendum.

L X . Sed in hoc cardo controversiæ vertitur: Num ea omnia, quæ salutem nostram concernunt, & quæ ad fidem & mores spectant, perspicuis verbis alicubi in S. literis expressa habeantur, ita, circa articulos ut fidei, nō opus sit nobis traditionariâ interpretatione cum Scriptura semet ipsam infallibiliter interpretetur?

L X I . Hoc protervè negant Pontificii: *Nos id contrâ affirmamus cum B. Augustino lib. 2. de doctr. Christianâ c. 9. In iis, quæ aperte in Scripturis posita sunt, inveniuntur illa omnia, quæ continent fidem moresque vivendi, spem scil. & charitatem.*

LXII. 2. Non

LXII. 2. Non etiam quæritur: Num alia aliis sint clariora? Hoc enim nostrum nemo negat! Certum autem est, & iterum ipsius B. Augustini autoritate exploratum, ea, quæ ad fidem spectant, si quodam in loco sint obscurius posita, alibi inveniri manifestius & clarius.

LXIII. Hæc enim sunt Augustini verba lib. 2. de doctr. Christianâ, cap. 9. Magnificè enim & salubriter Spiritus S. ita Scripturas Sacras modificavit, ut locis aprioribus fami occurreret, obscurioribus autem fastidia detergeret. Nihil enim ferè de illis obscuritatibus eruitur, quod non planissimè dictum alibi reperiatur.

LXIV. Contrà verò, si quæ sunt, quæ alibi clarissimè exposita non inveniuntur, ea ad salutem adeò strictè non esse necessaria statuimus, cum B. Augustino lib. 2. de peccatorum meritis c. 36. Si quodlibet horum, quemadmodum demonstrari & explicari possit, ignorem: illud tamen credo, quod etiam hic divinorum eloquiorum clarissima veritas esset, si homo illud sine dispensio promissæ salutis ignorare non posset.

LXV. 3. Non etiam quæritur de tali perspicuitate, Scripturæ, cuius externa claritas opponatur internæ illuminationi Spiritus Sancti, sive piis precibus, quibus illa impletatur, sive devotæ meditationi, sive etiam adminiculo lingvarum & interpretationis ab iis, ad quos officii ratione spectat, obeundæ, ut hac in parte perperam nos fatiget Bellarminus argumentis suis inde petitis, lib. 3. de verbo DEI cap. 1. & 2.

LXVI. 4. Non etiam sermo est nobis de indeterminata quodam perspicuitate, S. S. ac si omnibus indiscriminatim hominibus æquè sit ea facilis intellectū: sed aliam dicimus esse rationem hominum renatorum, & non renatorum. Renatis enim si adminicula necessaria in primis adsint, S. Scriptura facilis est intellectū: non-renatis non item.

C

LXVII. Illi

LXVII. Illi enim, qvia tenebris obscuratum habent intellectum Eph. 4, 18, licet verba intelligant, tamen non possunt intelligere mysteria salutis absqve explicatione & anuductione aliorum: Neqve apud illos qvicqvam potest profici, nisi accedat interna illuminatio Spiritus Sancti, qvæ cum externâ explicatione indisjunctim cohæret, uti videre est in Lydia Actor. 16, 14. cui Dominus aperuit cor.

LXIX. 5. Perspicuitas etiam ratione hominum suos habet gradus. Nam licet S. Scripturæ lectio etiam suum usum habeat in Laicis sicut Chrysostomus de Lazaro orat. 3. affirmat: *Fieri non potest, inquietus, ut omnia ex eo ignorare,* propterea, siqvidem Spiritus gratia dispensavit illa, temperavit q, qvò publicani, pescatores, tabernaculorum opifices &c. per illos liberos salvi fieren, ne quis Idiotarum ad hanc difficultatis configere possit excusationem, ut omnia facilia conspectu essent ea, qvæ dicuntur, ut & opifex & famulus, & vidua mulier, & omnium hominum indoctissimus, ex auditâ lectione, aliqvid lucri utilitatisq reportaret. Tamen doctiores, & qvibus adsunt adminicula lingvarum & artium, plus posse proficere in lectione Bibliorum, nemo etiam est, qvi infitias eat.

LXIX. Ex his, qvæ jam allata sunt, Bellarmini argumenta, qvæ habentur lib. 3, de verbo DEI c. I. & 2. facile refelli possunt, ut non opus sit, ea sigillatim adducere.

LXX. II. *Ex voce luminis etiam S. Scripturæ efficacitas* satis superqve perspici potest. *Luminis enim hæc est efficacia,* ut illuminet, & accendat ea, qvæ ei admoventur: ita etiam verbum DEI & qvidem Evangelium, nostra corda illuminat, & accendit in iis fidem salvificam per operationem Spiritus S. qvam sibi (ut Ministerium ejus, 2. Cor. 3.) semper habet conjunctam, Ps. 19, 9. *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.* Qvod Pauli verbis ita exponitur Rom.

Rom. IO. v. 17. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Dei.*

LXXI. Verbum Evangelii etiam in nobis accedit lucem vivificæ consolationis, qvâ confirmamur contra omnes tentationes Diaboli, & persecutio[n]es Mundi, ne ab iis vincamur. Ps. 19, 9. *Præcepta Domini recta, latifificantia corda.* Ps. 94, 19. *Consolationes tue latififarunt animam meam.* Ps. 119, 92. *Nisi lex tua gaudium meum esset, tunc fortè periisse in afflictione meâ.* Jer. 15, 16. *Factum est mibi verbum tuum in latitiam & gaudium cordis mei.*

LXXII. Ne autem cavillandi occasionem aliquam, habeant Schwenckfeldiani & eorum asseclæ, nos verbum non consideramus ratione signorum, h. e. literarum & vocum, quatenus sunt vel in charta consignatæ, vel voce expressæ: sed signati, qvod est sensus vel sententia literis consignata, & voce expressâ significata ..

LXXIII. Quemadmodum autem effectus prædictatur de instrumento non quocunq[ue] modo se habente, sed quatenus in usu consistit, e. g, securis non secat, nisi manibus hominis apprehensa moveatur, & ligno findendo applicetur, uti & serra non incidit, nisi ab homine mota & applicata ad id, qvod incidi debet. Pari ratione verbum Dei licet in se habet potentiam illuminandi, actu tamen secundo non operatur in nobis illuminationem & fidem, nisi quatenus est in ordinario suo & legitimo usu, cui Deus illud destinavit, h. e. quatenus prædicatur, auditur, legitur, & pio scrutinio ac meditatione perpenditur.

LXXIV. Qvod dicta nostra allegata attinet, Schwenckfeldiani illa eludere conantur, quando illis opponunt alia, qvæ illuminationem & fidei accensionem, uti & alia salutaria effecta, DEO attribuunt, ut Ps. 85, 9. *Audio quid loquatur*

*Dominus. Ps. 94, 12. Beatus homo, qvem tu erudieris, Domine,
Et de lege tua docueris eum. Ps. 119, 33. Doce me, Domine, viam
justificationum tuarum. Matth. 16, 17. Caro Et sanguis non reue-
lavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est. Joh. 1, 18. Filius, qui
est in sinu patris, ipse enarravit nobis.*

LXXV. Sed committunt ignorationem Elenchi, qvando invicem opponunt causam principalem & instrumentalem, qvæ sibi potius subordinantur, nec se invicem excludunt, sed includunt. Deus enim nos illuminat, erudit & convertit non immediate, sed mediante Ministerio. *Evangelium enim est potentia DEI ad salutem, Rom. 1, 16. Est ministerium Spiritus, 2. Cor. 3, 8.* Unde etiam personis Ministerio fungentibus non minùs, qvàm ipsi verbo attribuitur salvatio, *1. Tim. 4. v. 16.* non quidem ratione *personæ*, sed *officii*.

LXXVI. Ergò actio DEI in nostri illuminatione & conversione non opponenda est mediis ordinariis. Licet enim à se invicem distingvantur, & non eodem modo agant: non tamen à se invicem separantur, sed conjunctim agunt, ita, ut Deus per verbum nos illuminet & convertat. Alias falsissima essent dicta à nobis allata, qvibus expressè verbo vis & efficacia illuminandi & convertendi nos attribuitur, qvod absurdissimum.

LXXVII. Concurrunt verò virtus DEI interna, seu operatio, & media ordinaria non ex simplici aliquâ necessitate, sed ex liberâ DEI voluntate. *1. Cor. 1, 21. Placuit DEO per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.*

LXXIX. Unde pàlam est, DEUM, vi ordinariâ, in nostri conversione & illuminatione non agere qvicqvam absqve verbo & Sacramentis, uti *Augustana Confessio* art. 5. habet: *Ut fidem consequamur, institutum est Ministerium docendi*

cendi Evangelii, & porrigendi Sacra menta. Nam per verbum, & Sacra menta, tanquam per Instrumenta donatur Spiritus Sanctus, qui fidem efficit, ubi & quando visum est DEO, in iis, qui audiunt Evangelium, scil. quod Deus non propter nostram erita sed propter Christum justificet hos, qui credunt, se propter Christum in gratiam recipi.

LXXIX. Opponendum hoc est etiam Calvinianis & Pontificiis, qui non parum communicant huic errori. Calviniani quidem i. quando causam principalem, Deum seu Spiritum Sanctum, & instrumentalem, Verbum & Sacra menta, ita opponunt, ut huic omnem denegent efficaciam.

LXXX. Sicut Cinglius in Exegesi habet: Nos putamus fidem ex verbis hauriri non posse, sed fide magistra, quae proponuntur, intelligi. Calvinus lib. 4. Institut. cap. 14. §. 7. Interiorem Spiritus Sancti virtutem, ut ab externo ministerio distincta est, seorsim reputandam & cogitandam asserimus.

LXXXI. Beza 2. part, Respons. ad Acta Colloqvi Mompelgarten sis pag. 105. dogma hoc ex foetidis Scholasticon rum lacunis haustum esse dicit, quando causativa vis gratiae conferendae principalis quidem DEO, instrumentalis vero Sacramentis tribuitur. Et part. 1. pag. 31. hoc affirmat, Deum non remittere peccata vere & efficaciter per homines, sed ex se, & per se, id est, immediate.

LXXXII. Gryneus in prefat. Theorem. Theolog. ad Joachim. à Berga, non erubescit affirmare, instrumentis (verbo & Sacramentis) honestandi tantum gratia tribui effecta, quae alioquin propria sunt causae efficientis.

LXXXIII. 2. Quando duplicem Baptismum faciunt, exter num & internum, ita ut non tam distingvant exter

ternum medium ab internâ Spiritus S. operatione, qvam disjungant & divellant, qvando docent, internum Baptismum contingere s̄epissimè adultis, qvi in infantia acceperunt externum; ut affirmant *Beza* part. 2. respons. ad colloq. Mompelg. p. 44. & *Zwinglius* Tom. 2. fol. 70.

LXXXIV. 3. Dicat etiam mihi aliquis ex Calvinianorum asseclis, qvomodo se possint liberare ex Schwenckfeldianorum consortio, qvi statuunt renatorum liberos esse sanctos ab utero matris; & absqve Ministerio verbi & Sacramentorum in illis immediatè accendi fidem? Annón ita enervant Sacramentum regenerationis? Annón ita nudum signum significans Baptismum esse asserunt?

LXXXV. 4. Qvia etiam pro absoluto Electionis decreto tanquam pro aris & focis pugnant, & prædicacionem verbi, ut & Sacramentorum usum affirmant esse inefficacem in iis, qvi sunt reprobati, annón ita verbo & Sacramentis omnem efficaciam adiuncti homines illuminandi & convertendi?

LXXXVI. *Deinde*, pari modo etiam Pontificiū Schwenckfeldianorum partes tuentur heterodoxis qvibusdam opinionibus.

LXXXVII. 1. Qvando Scripturam literam vocant mortuam, ut habetur in Enchiridio Costeri pag. 45. Scripturæ sunt litera mortua, scripta atramento in membrana, vel charta.

LXXXIX. Et ne quis putet, illud de nudis signis, literis & characteribus esse intelligendum, adjicimus etiam verba Andradii, qvi in def. Trid. fidei negat qvicquam inesse divinitatis illis libris, qvibus sacra mysteria consignata sunt.

LXXXIX. His ipsis enim ille ipsum modum revelationis nihil divinitatis h. e. divinæ efficaciæ, afferit habere, qvi

qui fit per libros sacros: Annón hoc est negare Sacram Scripturam esse θεόπνευστον? 2. Tim. 3, 16.

X C. 2. Qvando plus tribuunt Pontifici Romano, qvàm S. Scripturæ, ita ut statuant, ex Scripturâ verum & genuinum sensum non posse peti, sed ab ipso Spiritu Sancto, qvem ad Ecclesiam, h. e. ad Pontificem Romanum, in qvem apud ipsos Ecclesia ultimò resolvitur, alligatum esse dicunt.

X CI. 3. Qvando dicunt, Spiritum Sanctum dari etiam sine externo verbo DEI, tantùm per verbum internum: Qvod qvidem in negotio salutis extraordinario concedimus, sed in ordinario, Schyvenckfeldianum esse hoc, affirmamus.

X CII. Sed brevitatis studium hīc nos jubet qviescere.
Agimus ergò DEO Trinuni gratias immortales, qvòd nobis lucernam & lumen verbi sui incorrupti hactenùs concessit, & per illud nostra corda verā & salvificā cognitione irradiavit. Rogamus eundem supplicibus votis, ut in posterum quoque, in primis erroribus variis mundum magis magis obtenebrantibus, nos unā cum posteritate nostra, si quae adbuc est futura, luce verbis sui dignetur, usque dum dies oriatur, & lucifer in cordibus nostris, ut eum hīc per fidem, illic ab oculo ad oculum contemplemur, laudandum & celebrandum in omnes seculorum myriadas,

Amen.

F I N I S.

Coll. class A. 190, 12